

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
Кафедра української філології та загального мовознавства

СЛОБОЖАНСЬКА БЕСЕДА – 7

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

(6 листопада 2013 р., м. Луганськ)

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2013

УДК 811.161.2(063)
ББК 81.2Укр
С48

Рецензенти:

Горошкіна О. М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Ігнат'єва С. Є. – кандидат філологічних наук, професор Інституту гуманітарних проблем ДВНЗ „Національний гірничий університет”.

С 48 Слобожанська беседа – 7. У мові-любові Тарасове слово : зб. ст.: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (6 листоп. 2013 р., м. Луганськ) / за ред. проф. К. Д. Глуховцевої. – Вип. VII. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 280 с.

Цей збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Слобожанська беседа – 7”, на якій відбувся обмін результатами наукових досліджень та досвідом вивчення Шевченкової мови, висвітлення образу Великого Кобзаря в українській художній літературі, зокрема у творчості письменників Луганщини, збереження та фіксація інформації, записаної від інформантів старшого покоління, а також розгляд актуальних проблем вітчизняного й зарубіжного мовознавства у світлі відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка.

Видання прислужиться науковцям, учителям, студентам, учням шкіл усіх типів, абітурієнтам, широкому колу читачів.

УДК 811.161.2(063)
ББК 81.2Укр

*Рекомендовано до друку Вченюю радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 29 листопада 2013 р.)*

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013

ЗМІСТ
**ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СЛОБОЖАНЩИНА.
ВЕЛИКИЙ КОБЗАР У РОЗПОВІДЯХ І СПОГАДАХ.
ШЕВЧЕНКО І НАРОДНЕ СЛОВО**

Глуховцева К. Д. Мовна практика Тараса Шевченка і напрями формування загальнонаціональних норм української мови.....	9
Авдійчук К. Постать Шевченка в спогадах моєї бабусі.....	18
Биковська К. „Кобзар” Тараса Шевченка у нашому домі.....	20
Вакуленко Х. Невмируше слово Шевченка.....	22
Глуховцева І. Я. Де живуть земляки Кобзаревої Катерини?..	25
Дзюба К. У спадок дітям.....	26
Зенкова В. Творчість Тараса Шевченка (<i>на матеріалах спогадів родини Бондаревих</i>).....	28
Ілюшина К. О. Кобзар та народне слово.....	30
Каторгіна Д. Тарас Шевченко устами своїх послідовників...	32
Клименко Т. Мовний портрет Великого Кобзаря в розповідях його сучасників.....	34
Колеснік О. „Кобзарик” Тараса Шевченка в розповідях та спогадах наших земляків.....	37
Ляшова М. Спогади про Тараса Шевченка.....	39
Малахова Н. Ім’я Великого Кобзаря в культурній спадщині України та світу.....	41
Маруневич Я. Шевченкове ім’я на Сватівщині.....	44
Неживий О. І. Тарас Шевченко і Луганщина.....	45
Онуфрійчук В. Українські митці про Тараса Шевченка.....	49
Орлова А. Чи бути пам’ятнику Шевченку в Стаханові?.....	51
Пінчук Т. С. Сила Шевченкового слова.....	56
Почтаренко Ю. Шевченкові думки переживуть віки.....	58
Спірідонова А. В. Тарас Шевченко в житті й творчості Бориса Грінченка.....	61
Страмцова О. Шевченкові думки переживуть віки.....	65
Тодуряк Л. Ім’я Великого Кобзаря на карті Донбасу.....	67

От
творча
становле
вагомою

1.1
Сталкер,

ОСОБ.
Як
його мое
доповнє
Київські
внутрішні
народної
інших д
побутових
позначає
(типу в
соломлят
замість /
новозакр
Паращу,
слава!!! |
у

Катерин
нехай лк
Тойді ж
мою Мац
У
окремі
Зокрема,
[и]: ледв

2009ip/palivoda.php 7. http://www.br.com.ua/referats/Literatura_22224.htm 8. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev203.htm>

Кароліна Стося

(ДВНЗ „Національний гірничий університет”
МЕТАФОРІЧНІ ДОМІНАНТИ В ЛИРИЦІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Зброя літератури – слово, її образи мають словесні. Недаремно літературу називають „мистецтвом слова”. Ці образи будуть тим конкретнішими, чим виразніше намалює їх у своїх уявах читач. Ще Аристотель у своїй „Поетиці” підкреслював важливість уміння творити метафори, оскільки останні становлять найсуттєвішу „ознаку таланту”. Ця думка й досі дійсно не втратила своєї актуальності, незважаючи на те, що в багатьох наукових концепціях зазнала творчої переоцінки і переосмислення [1, с. 201 – 208].

Важливою, на наш погляд, є робота над мовою письменника: і розкриття стилістичних, композиційних, ритмічних особливостей твору, і художній переказ, і словесне малювання, і правильно організоване виражене читання, яке вимагає від виконавця конкретизації запропонованих автором обставин, тобто найбільш точного й правильного відтворення художніх образів, картин і деталей твору.

Звичайно, далеко не кожний образ – обов’язково метафора. Образно мислити можна й не вдаючись до метафори або до іншого типу переносного значення слова. Метафора – лише один з різновидів образу. Але різновид дуже поширений показовий.

Метафора, структура якої (ґрунтуючись на порівнянні, на зіставленні предметів і явищ, природно є близькою до того, що має пряму назву „порівняння”). Подібність з порівнянням дозволяє особливо наочно виявити своєрідність метафори. У художньому, образному порівнянні зазвичай один предмет або явище зіставляється з іншим, дякуючи цьому виясняється суть першого явища, його своєрідність, посилюється враження від другого. За свою суттю порівняння містить не два, а три

елементи; те, що порівнюється (предмет порівняння), те, з чим порівнюється (загальна ознака). Проте межі образного значення в метафорі ширші, ніж у порівнянні, і вільніші. Те, що в порівнянні означено точно, у метафорі виявляється рухливим і більш зверненим до уяви читача.

Метафора – це ніби загадка, яку читачу запропоновано розгадати. Якщо ця загадка занадто складна, то її розгадування може зашкодити процесу сприймання. Але якщо метафора становить для читача загадку посильну, неважку, але й не поверхову, ординарну, то вона змушує активно працювати уяву, не вимагаючи в той самий час надзвичайних зусиль, „розшифровки” тексту. Процес сприймання в такому випадку стає і радістю пізнання, і радістю відкриття. Той, хто сприймає, відчуває себе близьким до творчості.

Можна було б стверджувати, що метафора – „образ образу”. Все характерне для образу в метафорі виявляється з особливою наочністю, оскільки в будь-якому художньому образі за прямим, буквальним його значенням, завжди ніби просвічується глибинне, кінцеве значення. Справжній смисл художнього образу „ніколи не замикається в його буквальному смислі” (Г. Винокур). У метафорі певні властивості образного вираження проступають з повною очевидністю. На прикладах використання метафори в мистецтві порівняно легко зrozуміти структуру образу й простежити можливі шляхи його створення, побачити, що образ – елемент не готової мови, а художнього мислення. „Тільки цього не можна перейняти від іншого; це – ознака таланту, тому складати хороші метафори – означає підмічати подібність” (Аристотель).

Об’єктом нашого дослідження є поезія Тараса Шевченка. Віршована мова здатна найсильніше, виразніше передавати ту правду, яку не здатні передати з тією самою силою ніяка інша мова й ніяке інше мистецтво. В умовності віршованої мови включені, не лише її особливості, а й великі можливості. Поезія більшою мірою, ніж проза, дозволяють ухилитися від усього звичного й загальноприйнятого.

Ог.
творча
становле
вагомою

1. І
Сталкер,

ОСОБ:
Як
його мов
доповнє
Київські
внутрішні
народно
інших д
побутов
позначає
(типу в
соломля
замість
новозакр
Паращу,
слава!!!

У
Катерин
нехай л
Тойді ж
мою Майдан
У
окремі
Зокрема
[и]: леде

Метафоричні образи Тараса Шевченка викликають найрізноманітніші уявлення, асоціації й почуття. У процесі естетичного сприймання авторського тексту образи слугують основним об'єктом сприймання. Метафоричні образи Шевченка виразні. Простежимо зокрема метафоричний образ долі, який наскрізним у його поетичній спадщині. У ранній творчості автор персоніфікує долю – її можна питати, зустріти, закопати, втопити, вона „за морем блукає”, „ходить полем”, „по тім борам плаче”, а в однойменному вірші 1875 року доля – розгорнула індивідуальна метафора, і її народно-символічна першооснова безсумнівною.

Основу будь-якої метафори становить порівняння. Однак іноді, аналізуючи порівняння, не розкривається його напрямленість до метафори й співвіднесеність з нею [2]. Поетична метафора ґрунтується на визначальній ознакою поетичного мистецтва – протиставленні буденого бачення світу небуденному, напр.: „У моїй хатині, як в степу безкрай” „Гонта мов не чус”, „один буде, як той Гонта, катити катувати” та ін.

Отже, метафора в поетичному доробку Тараса Шевченка це не просто стилістична фігура, це – світосприймання. Метафора, як зауважує академік О. Потебня, уможливлює „замінювати масу різноманітних думок відносно невеликими розумовими величинами”. А Юрій Олеша одного разу записав „Сьогодні скорочено, в художніх образах я побачив у сні все своє життя”. Мислити образами, зокрема метафорами, – це означає мислити стисло, об’ємно й творчо.

Література

1. Аристотель. Сочинения : в 4-х т. / Аристотель. – М. Наука, 1983. – Т. IV. – 386 с.
2. Юрченко О. С. Словник стійких народних порівнянь / О. С. Юрченко, А. О. Івченко. – Х. Онова, 1993. – 176 с.

Ірина Сухаревськова, Н. А. Щекатунова

(Теплівська ЗОШ I – III ступенів)

ШЕВЧЕНКОВСЬКА МОЛИТВА СТУКАЄ В СЕРЦЯ...

Я так її, я так люблю

Мою Україну убогу,

Що проклену святого бога,

За неї душу погублю!

Т. Шевченко

В історії української літературної мови XIX століття, тобто в часи, коли вона формувалася, важливим було залучення церковнослов'янської лексики у твори української літератури. Це дуже добре розумів і відчував Тарас Шевченко.

Мета статті – дослідження церковнослов'янської мови у творах Великого Кобзаря.

Церковнослов'янізми для Кобзаря – частина його власної мови, „яка дозволяє виразити те, що за допомогою звичайних слів зробити важко...” [2, с. 42].

Так, у поемі „Марія” тексту передусім епіграф – пряма цитата церковнослов'янською мовою. Далі створено авторський текст, який є безпосереднім продовженням епіграфа:

Все упованіє мое
На тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє твоє
Все упованіє мое
На тебе, мати, возлагаю.
Свята сило всіх святих,
Пренепорочная, благая! [2, с. 543]

Отже, зазначимо, що в цій поемі вимова окремих форм схожа на церковнослов'янську й на українську мови. Часто Т. Шевченко використовує церковнослов'янізми для викривання:

Пребезумний в серці скаже,
Що бога немає,
В беззаконії мерзіє,
Не творить благая.
А бог дивиться, чи є ще.